

Mgr Tomasz Snarski
Uniwersytet Gdański, Gdańsk, Polska

Unia Europejska wobec wielokulturowości a ochrona praw językowych Polaków na Litwie

Wielokulturowość i jej poszanowanie w przestrzeni europejskiej

Ochrona praw fundamentalnych zyskuje coraz większe znaczenie w systemie prawnym Unii Europejskiej¹. Wśród przejawów podejmowania przez Unię Europejską działań na rzecz rozwoju szeroko rozumianych praw człowieka wyróżnić należy poszanowanie wielokulturowości oraz ochronę osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych. Wspieranie wielokulturowości jest obecnie nie tylko ideą polityczną, lecz również wartością prawną przyjętą w niektórych systemach prawnych współczesnych demokracji².

Problem odpowiedniego zagwarantowania praw podstawowych przez państwa członkowskie osobom należącym do mniejszości jest szczególnie istotny w zróżnicowanej narodowo, etnicznie i językowo (a tym samym kulturowo) przestrzeni społecznej i prawnej, jaką stanowi Unia Europejska. Państwa członkowskie Unii Europejskiej, jak i sama Unia Europejska, są nieustannie konfrontowane z faktycznym zróżnicowaniem kulturowym obywateli UE, które wynika zarówno ze wzmożonego przepływu osób w ramach wspólnego rynku, jak i ze wzrostu poczucia odrębnej tożsamości przez liczne mniejszości autochtoniczne zamieszkujące Europę (np. Katalończycy w Hiszpanii, Szkoci w Wiel-

¹ Na temat ochrony praw człowieka w Unii Europejskiej, w tym ochronie mniejszości narodowych, zob. J. Sozański, *Prawa człowieka w Unii Europejskiej (po Traktacie Lizbońskim)*, Warszawa–Poznań 2010; A. Rosas, *The European Union and Fundamental Rights/Human Rights*, w: *International Protection of Human Rights: A Textbook*, C. Krause, M. Scheinin (red.), Turku/Abo 2012, s. 481–518; I. Justyńska, *Zasada poszanowania praw człowieka w europejskim prawie wspólnotowym*, Toruń 2009; *Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej*, J. Barcz (red.), Warszawa 2008.

² Na temat wielokulturowości jako idei prawnej zob. T. Snarski, *Wielokulturowość*, w: *Filozofia prawa w pytaniach i odpowiedziach*, K. Zeidler, J. Zajadło (red.), Warszawa 2014, s. 355–361.

kiej Brytanii, Polacy na Litwie). Truizmem jest twierdzenie, że wielokulturowość jest elementem rzeczywistości społecznej w Europie niezależnie od jej jakościowego i ilościowego natężenia na wybranym obszarze³. Wydaje się zasadne przyjęcie założenia, że wielokulturowość jest kluczowym zjawiskiem społecznym w przestrzeni Unii Europejskiej.

Sposób podejścia UE do wielokulturowości winien być w związku z powyższym wzorem dla państw członkowskich, gdyż stosowanie przez krajowe porządków prawne w ramach UE rażąco odmiennych standardów w tym zakresie mogłoby doprowadzić do nieefektywności unijnej ochrony praw fundamentalnych. W dalszej części niniejszego artykułu postaram się prześledzić treść norm prawa UE w zakresie odnoszącym się do poszanowania praw mniejszości i ochrony wielokulturowości, następnie przedstawić ich możliwe wykorzystanie w procesie ochrony praw językowych mniejszości na przykładzie mniejszości polskiej na Litwie. W rezultacie winniśmy uzyskać konkretne wnioski, świadczące o mocnych i słabych stronach obecnego stosunku UE do wielokulturowości, a także efektywności i racjonalności przyjętych przez UE rozwiązań w zakresie ochrony praw jej obywateli.

Niezależnie od polityk krajowych przyjętych przez państwa członkowskie Unia Europejska, mając na uwadze wyznaczone sobie cele integracyjne i poszanowanie praw człowieka, w sposób szczególnie winna być zainteresowana w promowaniu idei multikulturalizmu, gdyż przenikanie się kultur należy do istoty procesu integracji. Stąd nie powinno dziwić, że obok prawnej ochrony mniejszości, w tym zróżnicowania kulturowego, wyrażonej w europejskim systemie ochrony praw człowieka Rady Europy oraz krajowych regulacjach prawnych, istotne zapisy, odnoszące się wprost do wielokulturowości, zawiera prawo Unii Europejskiej. Promocja i ochrona wielokulturowości nabiera szczególnego znaczenia w kontekście praw osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych⁴.

³ O potrzebie ochrony różnorodności kulturowej i językowej w zmieniającej się Europie zob. D. T. Szmida, A. Mejnartowicz, Europejska wielokulturowość i wielojęzyczność, *Investigationes Linguisticae*, Vol. XVIII, 2009, s. 80–88.

⁴ W literaturze od dawna zwraca się uwagę na wzajemną zależność pomiędzy prawami kulturowymi a prawami osób należących do mniejszości, zob. I. Szabo, *Cultural rights*, Budapest 1974, s. 108–112.

Przed wszystkim obowiązek ochrony i promocji wielokulturowości wynika w mojej ocenie z podstawowej i ogólnej zasady prawa wspólnotowego, którą jest poszanowanie godności osoby ludzkiej⁵. Godność człowieka staje się centralnym odniesieniem dla wszystkich praw fundamentalnych, gwarantowanych przez rozmaite systemy prawne. Tomasz Tadeusz Koncewicz trafnie zauważa, że „na naszych oczach powstaje globalne *ius commune* praw człowieka, którego punktem centralnym jest godność człowieka i poszanowanie dla jego praw”⁶. Także orzecznictwo TS UE przyjmuje, że zasada godności „stanowi część ogólnych zasad prawa wspólnotowego, a do Trybunału należy zapewnienie jej poszanowania”⁷. Bożena Drzewicka stwierdza: „Unia daje gwarancję przestrzegania godności, uznając ją za prawo i źródło praw, które należy szanować i chronić”⁸.

W tym miejscu nie sposób nie zauważyć, że prawo do odrębnej tożsamości kulturowej, prawo do samookreślenia siebie w kontekście narodowym, etnicznym czy szerzej kulturowym jest przecież integralnym elementem tożsamości każdego człowieka. Tożsamość zaś nierozdzielnie wiąże się z ludzką godnością. Brak poszanowania dla tożsamości jednostki stanowi niewątpliwe i dotkliwe pogwałcenie ludzkiej godności. Tym samym ochrona wielokulturowości, umożliwiająca zachowanie i rozwijanie odrębnej tożsamości kulturowej osób należących do mniejszości, może pełnić funkcję służebną wobec godności ludzkiej. W tym kontekście potencjalna negacja praw związanych z wielokulturowością może naruszać podstawową zasadę poszanowania godności ludzkiej.

Obok godności istotnego wsparcia dla przyjęcia wielokulturowości jako zasady prawnej UE zapewnia też poszanowanie przez UE zasady równości. W opinii z dnia 31 stycznia 2008 roku w sprawie S. Coleman, rzecznik generalny Trybunału Sprawiedliwości UE M. Poiares

⁵ Za Wiktoorem Osiatyńskim przyjmuję, że „poszanowanie ludzkiej godności jest jednym z najważniejszych zadań ludzkich praw”; zob. W. Osiatyński, *Prawa człowieka i ich granice*, Kraków 2011, s. 292.

⁶ T. T. Koncewicz, *Aksjologia unijnego kodeksu proceduralnego*, Warszawa 2010, s. 50.

⁷ Wyrok w sprawie Gabrielle Defrenne z 15 czerwca 1978 roku, sygn. 149/77.

⁸ B. Drzewicka, *Ochrona praw jednostki*, Z. Brodecki (red.), Warszawa 2004, s. 83.

Maduro stwierdził, że „równość nie jest jedynie politycznym ideałem ani dążeniem, lecz jedną z podstawowych zasad prawa wspólnotowego [...] Dla ustalenia, czego równość wymaga, warto przypomnieć wartości leżące u podstaw równości. Są to ludzka godność i osobista autonomia. Jako absolutne minimum ludzka godność oznacza uznanie równej wartości każdej osoby. Życie danej osoby jest cenne przez sam fakt, że ktoś jest człowiekiem, i żadne życie nie jest mniej wartościowe niż inne”⁹.

Niezwykle znacząca dla ukształtowania systemu ochrony praw podstawowych w Unii Europejskiej jest treść art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej, zgodnie z którym UE opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne wszystkim państwom członkowskim. Przywołany zapis wyznacza zatem nowy standard w podejściu Unii Europejskiej do praw fundamentalnych jej obywateli – ochrona praw człowieka nie tylko jest ogólną zasadą prawa pierwotnego Unii Europejskiej, lecz również konkretnym zobowiązaniem Unii Europejskiej oraz jej państw członkowskich, które wspólnie winny dążyć do rozwoju i umocnienia praw fundamentalnych w przestrzeni europejskiej. Art. 2 Traktatu o UE oceniany jest jako konstytuujący centralną kategorię normatywną dla porządku prawnego UE, nadrzędną nawet nad ogólnymi zasadami prawa i prawem stanowionym UE¹⁰. W tym kontekście wartości w nim wyrażane stanowią naczelną dyrektywę funkcjonowania całego porządku prawnego Unii Europejskiej. Należy podkreślić, że to nowy artykuł 2 TUE wprowadził godność ludzką oraz poszanowanie praw osób należących do mniejszości do katalogu wartości, na których opiera się UE (zasad ogólnych UE)¹¹.

Istotne wzmocnienie ochrony praw fundamentalnych obywateli UE przyniosło także przyjęcie Karty Praw Podstawowych¹². Art. 21

⁹Opinia w sprawie C-303/06: <curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=pl&num=C-303/06> [7.04.2014].

¹⁰J. Sozański, *Ogólne zasady prawa a wartości Unii Europejskiej (po Traktacie lizbońskim) – studium prawnoporównawcze*, Toruń 2012, s. 165.

¹¹Ibidem, s. 165.

¹²Szerzej na temat Karty Praw Podstawowych, zob. F. Jasiński, *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, Warszawa 2003.

Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej stanowi, że zakazana jest wszelka dyskryminacja, w szczególności ze względu na pochodzenie etniczne, język, religii, rasę. Z kolei w art. 22 Karty Praw Podstawowych stwierdza się, że „Unia szanuje różnorodność kulturową, religijną i językową”. Jakkolwiek treść Traktatu o UE, jak i Karty Praw Podstawowych UE nie daje podstaw do sformułowania praw kolektywnych mniejszości, jednakże uzasadnia przyjęcie założenia, że prawne dylematy związane z ochroną różnorodności kulturowej przez państwa członkowskie powinny być rozstrzygane przy uwzględnieniu nie tylko prawa międzynarodowego publicznego czy krajowego, lecz również prawa Unii Europejskiej¹³. Należy wskazać przede wszystkim, iż na podstawie art. 2 oraz art. 3 w zw. z art. 4 ust. 3 Traktatu o UE państwa członkowskie zobowiązały się do wspólnego działania w celu urzeczywistniania nadrzędnych wartości UE: poszanowania ludzkiej godności, praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości.

Karta Praw Podstawowych oceniana jest przede wszystkim jako akt normatywny konstytuujący prawa fundamentalne obywateli UE. Stanisław Konopacki zauważa, że „postanowienia tego niezwykle ważnego dokumentu wprowadzają zmiany do kategorii obywatelstwa europejskiego, ponieważ wyraźnie określają, kto jest beneficjentem przewidzianych w nim praw, co nadaje pojęciu obywatelstwa i przynależności nowy sens. Karta Praw Podstawowych nie jest ani częścią konstytucji państwa narodowego, ani międzynarodowym traktatem dotyczącym praw człowieka. Jako nowy mechanizm zapewniający prawa przekształca relacje między jednostką a państwem za pomocą odmiennego rodzaju uprawnień wywodzących się z Unii Europejskiej i mających w niej swoje oparcie”¹⁴. Zdaniem tego autora KPP zbliżyła Unię Europejską do obywatela i przyczynia się do umocnienia znaczenia obywatelstwa europejskiego¹⁵. Z kolei E. Guild podkreśla, że możliwość korzystania przez obywateli UE z praw fundamentalnych nie zależy od uregulowań konstytucyjnych państw członkowskich czy międzynarodowych aktów z

¹³ A. Wróbel, *Karta Praw Podstawowych, Komentarz*, Warszawa 2013, s. 758.

¹⁴ S. Konopacki, *Demokracja w Unii Europejskiej*, w: *Unia Europejska po Traktacie z Lizbony. Pierwsze doświadczenia i nowe wyzwania*, P. Tosiek (red.), Lublin 2012, s. 20–21.

¹⁵ *Ibidem*, s. 20–22.

zakresu ochrony praw człowieka, lecz od zgodności postępowania państw członkowskich z prawem Unii Europejskiej¹⁶.

Andrzej Wróbel przyjmuje, że Karta „nie przyznaje mniejszościom jako grupom lub wspólnotom prawa do ochrony ich tożsamości kulturowej, religijnej i językowej. W tym sensie nie daje podstaw do konstruowania praw grupowych lub praw kolektywnych, których podmiotem byłaby dana mniejszość kulturowa, religijna lub językowa. Prawa mniejszości są chronione pośrednio poprzez gwarantowane Kartą prawa podstawowe, które służą także członkom wspólnot i grup mniejszościowych, tj. wolność myśli, sumienia i religii (art. 10 KPP), prawo rodziców do zapewnienia i wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem i filozoficznymi i pedagogicznymi (art. 14 ust. 3 KPP), prawo zwracania się pisemnie do instytucji Unii w jednym z języków Traktatów (art. 41 ust. 4 KPP) czy zakaz dyskryminacji w szczególności ze względu na rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej (art. 21 KPP)”¹⁷.

Podsumowując rozważania przedstawione powyżej, należy stwierdzić, że:

1. Wielokulturowość stała się w ostatnim okresie nie tylko ideą polityczną odzwierciedlającą rzeczywistość socjologiczną współczesnych społeczeństw europejskich, lecz jest również wartością wyrażoną w systemach prawnych państw członkowskich i Unii Europejskiej.
2. Wielokulturowość jest szczególną wartością systemu prawa UE, traktowana może być jako zasada ogólna prawa UE, zwłaszcza jako zasada wynikająca z poszanowania ludzkiej godności. Innymi słowy brak poszanowania dla wielokulturowości może być uzasadnioną przesłanką do przyjęcia w wybranych przypadkach, iż dochodzi do naruszenia podstawowej zasady prawa wspólnotowego, to jest ludzkiej godności. Jako zasada nadrzędna wynika również z brzmienia art. 2 TUE oraz art. 21 i 22 KPP UE.

¹⁶ E. Guild, *Fundamental Rights and EU Citizenship*, CEPS, „Library and Security in Europe”, July 2010, s. 1.

¹⁷ A. Wróbel, *Karta ...*, op. cit., s. 759.

3. Wielokulturowość w UE, niezależnie od uzyskania statusu normy prawnej (wiążącej państwa członkowskie dyrektywy postępowania), pozostaje dalej ideą polityczną, zwłaszcza w zakresie współpracy w ramach integracji europejskiej. Negowanie idei multikulturalizmu osłabia ideę współpracy i integracji europejskiej.

Na zakończenie tej części rozważań warto wskazać, że powoływanie się na ochronę praw fundamentalnych w UE można oprzeć na następujących podstawach normatywnych: 1) zasadach ogólnych prawa UE, 2) art. 2 Traktatu o UE i innych bezpośrednio odnoszących się do praw człowieka zapisów prawa pierwotnego UE, 3) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i aktach z zakresu europejskiego systemu ochrony praw człowieka, 4) Karcie Praw Podstawowych UE, 5) ogólnych zasadach polityki UE oraz uchwałach, rezolucjach czy innych niewiążących aktach normatywnych. Oczywiście owo odwołanie, przynajmniej co do niektórych z wyżej wskazanych aktów prawnych, będzie budziło wątpliwości jurydyczne, na przykład w odniesieniu do zasad ogólnych problemem jest ich „nieskodyfikowany charakter”, w przypadku zaś EKPC i pozostałych norm z zakresu ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy – brak ich ujęcia jako bezpośrednie źródło prawa UE¹⁸. Ponadto prawa podstawowe mogą pełnić ważną funkcję interpretacyjną prawa UE lub prawa wewnętrznego państw członkowskich wykonującego prawa UE¹⁹.

Prawa językowe mniejszości jako szczególna kategoria praw związanych z wielokulturowością

Problemy związane z wielokulturowością mogą dotyczyć rozmaitych obszarów praw fundamentalnych związanych z szeroko rozumianą tożsamością kulturową osób należących do mniejszości. W tym miejscu godzi się zauważyć, że szczególne znaczenie dla ochrony wielokulturowości ma zagwarantowanie mniejszościom katalogu praw językowych określonych przez europejski system ochrony praw człowieka. Prawa

¹⁸ K. Kowalik-Bańczyk, Problematyka ochrony praw podstawowych w unijnych postępowaniach w sprawach z zakresu ochrony konkurencji, Warszawa 2010, s. 40.

¹⁹ I. Skomerska-Muchowska, A. Wyrozumska, Obywatel Unii, Tom VI, Wydanie 1, Warszawa 2010, s. VI-197.

językowe można uznać za należące do szerszej kategorii praw do wyrażania, zachowania i rozwijania tożsamości, a tym samym są one istotnym składnikiem praw fundamentalnych związanych z wielokulturowością.

Obecnie w przestrzeni europejskiej wśród przyznanych (lub potwierdzonych) mniejszościom praw językowych można wskazać następujące główne kategorie:

- prawo do nauki języka mniejszości lub w języku mniejszości,
- prawo do używania i pisowni swoich imion i nazwisk w języku mniejszości,
- prawo do używania języka mniejszości w kontaktach z organami administracji publicznej,
- prawo używania dodatkowych nazw miejscowości w języku mniejszości,
- prawo do używania języka mniejszości jako języka pomocniczego przed organami gminy (obok języka urzędowego), przy spełnieniu warunków określonych w ustawie²⁰.

Ochronę praw językowych osób należących do mniejszości należy uznać za konstytutywną i rudymenarną dla ochrony wielokulturowości. Może być ona zapewniona nie tylko w konkretnych ramach systemu ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy (którego standardy UE niejako uznaje za swoje), systemów krajowych ochrony praw człowieka czy dorobku prawnego samej Unii Europejskiej, lecz również w związku z ogólną zasadą poszanowania godności ludzkiej. Tożsamość językowa i narodowa jest przecież częścią ludzkiej godności. Prawo do bycia Polakiem, Litwinem, prawo do poczucia odrębnej tożsamości kulturowej czy językowej musi być respektowane, jeżeli na poważnie traktuje się zobowiązania państw do ochrony praw człowieka. Wymóg ochrony i poszanowania wielokulturowości jest zatem także pochodną ochrony godności każdej jednostki ludzkiej. Prawa językowe mniejszości są obecnie głównie zagwarantowane w ramach systemu ochrony praw

²⁰ Szerzej na temat pojęcia praw językowych zob. *Minority Rights in Europe. European Minorities and Languages*, S. Trifunovska, F. de Varennes, Haga 2001; Węzłowe uwagi na temat praw językowych i omówienie stopnia ich przestrzegania w Polsce, zob. G. Janusz, *Prawa językowe mniejszości narodowych w Polsce. Prawa mniejszości narodowych*, T. Gardocka, J. Sobczak (red.), Toruń 2010, s. 175–203.

człowieka Rady Europy. Niemniej rozwój ochrony praw fundamentalnych w przestrzeni prawnej UE powoduje, że UE nie tylko czerpie z dorobku prawnego Rady Europy w zakresie ochrony praw człowieka, uznając go za własny, lecz również tworzy własne ramy i instrumenty ochrony praw fundamentalnych, o czym niżej w dalszej części niniejszej pracy.

Unia Europejska i jej państwa członkowskie wobec ochrony praw językowych mniejszości

Ochrona wielokulturowości stanowi jedną z ważnych zasad systemu prawnego Unii Europejskiej, którą w mojej ocenie można i należy wyprowadzić jako zasadę pochodną zarówno z treści zasad ogólnych Unii Europejskiej, w tym poszanowania praw człowieka, jak i z konkretnych treści zobowiązań traktatowych, w tym z wprost wskazanej wartości UE polegającej na ochronie praw człowieka, w tym ochronie osób należących do mniejszości w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej. Wydaje się, że obecnie wielokulturowość w przestrzeni UE jest nie tylko bliżej określona ideą politycznej współpracy w ramach procesu integracji, lecz także konkretnym prawnym zobowiązaniem państw członkowskich, jak i samej UE, w tym wszystkich jej instytucji, dającą się wyprowadzić zarówno wprost z treści norm traktatowych, jak i z fundamentalnych zasad, na których opiera się UE czy też z innych, pozaurojnych źródeł prawnych, mających jednak znaczenie dla porządku prawnego UE (zasady konstytucyjne państw członkowskich, ochrona praw człowieka w ramach Rady Europy). Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt, co już wyżej zostało zasygnalizowane, że standardy ochrony praw językowych mniejszości narodowych i etnicznych wyznaczone przez system ochrony praw człowieka Rady Europy powinny i są uznawane przez Unię Europejską za własne (wystarczy odwołać się do treści dawnego art. 6 Traktatu o UE oraz obecnego art. 2 Traktatu o UE). W sytuacji, w której Unia Europejska wyznacza jako nadrzędny cel swojego funkcjonowania zagwarantowanie praw człowieka, w tym ochronę praw osób należących do mniejszości, trudno uznać, by szeroko pojęte europejskie standardy ochrony praw człowieka stanowiły unormowania prawnie obojętne dla porządku prawnego UE. Choćby w tym

kontekście państwo członkowskie UE nie może negować ochrony praw fundamentalnych w swoim krajowym porządku prawnym.

Podsumowując uwagi poczynione wyżej, UE oraz jej państwa członkowskie są zobowiązane do poszanowania wielokulturowości na podstawie:

- wprost wyrażonych zobowiązań traktatowych, w tym sprzyjaniu nadrzędnemu celowi UE, jakim jest ochrona praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości;
- ochrony praw człowieka, obejmujących zarówno uprawnienia wyrażone w ramach systemu ochrony praw człowieka Rady Europy, jak i kształtującym się systemie ochrony praw fundamentalnych w ramach UE (ochrona praw człowieka stanowi ogólną zasadę prawa UE; Karta Praw Podstawowych, Obywatelstwo europejskie);
- ich charakteru jako państw demokratycznych, co jest warunkiem sine qua non przystąpienia i następnie pełnoprawnego członkostwa (vide kryteria kopenhaskie);
- orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE;
- prawa wtórnego UE (dyrektywy antydyskryminacyjne);
- norm konstytucyjnych państw członkowskich;
- zaleceń, opinii, uchwał Parlamentu Europejskiego.

Poszanowanie praw człowieka, w tym praw językowych osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych, winno być jednak nie tylko domeną UE i jej instytucji, lecz przede wszystkim cechą państw członkowskich UE, zwłaszcza że na poziomie UE w zasadzie dopiero tworzy się system ochrony praw fundamentalnych, a niektórzy autorzy uważają, że system jako taki nie istnieje²¹.

Mimo niedostatków UE w dziedzinie ochrony praw fundamentalnych szczególną rolę w ochronie i promocji wielokulturowości jako elementu ochrony praw podstawowych obywateli UE odgrywa Parlament Europejski. Z uwagi na specyfikę Unii Europejskiej i konieczność zapewnienia autonomii państw członkowskich w regulowaniu tzw. tematyki wrażliwej (do której niewątpliwie należy ochrona praw mniej-

²¹ Zob. Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej, J. Barcz (red.), Warszawa 2008; G. Janusz, Ochrona praw mniejszości narodowych w Europie, Lublin 2011, s. 481–507.

szości) instrumentami zmierzającymi do wzmocnienia roli wielokulturowości w UE stały się głównie niewiążące akty prawa pochodnego (zalecenia, opinie PE), a ważnym instrumentem o charakterze powszechnym, dostępnym dla obywateli UE jest prawo składania petycji do Parlamentu Europejskiego²².

Parlament Europejski w sposób wyjątkowy zaangażował się w ochronę praw fundamentalnych, co motywowane jest przede wszystkim funkcją tegoż organu jako reprezentującego obywateli UE. Janusz Ruskowski podkreśla, że „reprezentujący obywateli UE Parlament Europejski musiał za swoje fundamentalne zadanie przyjąć ochronę praw podstawowych. Ponadnarodowy PE stał się wiodącą instytucją w systemie politycznym Wspólnot Europejskich, a potem Unii Europejskiej, która wzięła na siebie ciężar kreowania katalogu praw podstawowych. Nie wolne od takiego myślenia oraz od takiego kierunku działań były także transnarodowe grupy polityczne w PE. Więc prawa podstawowe w Unii Europejskiej znalazły w Parlamencie Europejskim wielo-
poziomowe źródła i inspiracje. Taka aktywność Parlamentu Europejskiego musiała mieć także wpływ na świadomość obywateli UE co do ich praw oraz dalszych możliwości włączania do projektu integracji europejskiej”²³.

Parlament Europejski istotnie wielokrotnie podejmował działania na rzecz ochrony praw człowieka zarówno przez instytucje UE, jak i poszczególne państwa członkowskie, zarówno odnoszące się do ogólnie ujętej problematyki praw podstawowych, jak i do poszczególnych zagadnień. I tak na przykład 16 kwietnia 1977 roku Parlament Europejski zwrócił się do Komisji Europejskiej o wystąpienie z inicjatywą Karty Praw Obywatelskich Wspólnot Europejskich²⁴. Również w 1977 roku Parlament, Rada i Komisja przyjęły wspólną deklarację o przestrzeganiu praw podstawowych, w której zobowiązały się do poszanowania praw podstawowych przy wykonywaniu swoich uprawnień, zaś w 1979 r. Parlament przyjął rezolucję z propozycją przystąpienia Wspólnoty Eu-

²² G. Janusz, *Ochrona praw mniejszości narodowych w Europie*, Lublin 2011, s. 484.

²³ J. Ruskowski, *Parlament Europejski. Dynamika instytucjonalna i kompetencyjna*, Szczecin 2010, s. 273.

²⁴ *Ibidem*, s. 272.

ropejskiej do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka²⁵. Parlament Europejski odegrał także kluczową rolę w dalszym rozwoju ochrony praw człowieka w UE, w tym przyjęciu Karty Praw Podstawowych UE²⁶. Warto też wspomnieć o inicjatywach PE na rzecz ochrony praw człowieka, takich jak ustanowienie Nagrody Sacharowa, systematyczne prace, debaty i spotkania Komisji ds. Praw Człowieka czy podczas sesji plenarnych²⁷. Według J. Ruskowskiego wszystkie powyższe atrybuty powodują, że „Parlament Europejski przyczynił się do wzrostu znaczenia Unii Europejskiej w dyskursie ideowym, definiującym prawa człowieka i obywatela UE”²⁸.

Jeżeli zaś chodzi o zagadnienia dotyczące poszczególnych dziedzin praw człowieka, to godzi się podkreślić, iż PE niejednokrotnie przyjmował rezolucję wskazujące na ochronę praw mniejszości narodowych i etnicznych. Wypada wskazać między innymi na następujące akty normatywne przyjęte przez tę instytucję:

1. Rezolucja PE z 16.10.1981 roku dotycząca wspólnotowej karty języków i kultur regionalnych oraz karty praw mniejszości etnicznych,
2. Rezolucja PE z 11.02.1983 roku w sprawie środków sprzyjających językom i kulturom mniejszościowym,
3. Rezolucja PE z 30.10.1987 roku dotycząca języków i kultur i mniejszości regionalnych i etnicznych we Wspólnocie Europejskiej.

Na szczególną uwagę zasługuje także treść Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 9 lutego 1994 roku w sprawie mniejszości językowych i kulturalnych²⁹. W treści tej rezolucji PE wzywa państwa członkowskie do podjęcia m.in. następujących działań na rzecz mniejszości:

- uznania prawnego mniejszości językowych i zapewnienia im niezbędnego zabezpieczenia administracyjnego i prawnego dla stwo-

²⁵ R. Raffaelli, Karta Praw Podstawowych, <www.europarl.europa.eu/aboutparliament/pl/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.6.html> [6.04.2014].

²⁶ Ibidem.

²⁷ J. Ruskowski, Parlament Europejski..., op. cit., s. 274–275.

²⁸ Ibidem, s. 275.

²⁹ OJ C nr 61, s. 19 z 28.02.1994.

zenia podstawowych warunków do zachowania i rozwoju języka mniejszości,

- zapewnienia, by język lub kultura mniejszościowa nie mogły być przyczyną żadnej dyskryminacji ani społecznej marginalizacji, która mogłaby utrudnić uzyskanie lub kontynuowanie pracy.

Warto w tym miejscu przywołać także Rezolucję Parlamentu Europejskiego z dnia 11 września 2013 roku w sprawie języków europejskich zagrożonych wymarciem oraz różnorodności językowej w UE, zgodnie z którą państwa członkowskie powinny zadbać o to, by w ich prawodawstwie istniały postanowienia równego wsparcia grup mniejszości językowych³⁰.

Trudno uznać, by wyżej wskazane unormowania prawne, w tym uwarunkowania instytucjonalne mogły stanowić adekwatny (czy inaczej analogiczny) system ochrony praw człowieka do krajowych mechanizmów ochrony praw człowieka czy też systemu ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy. Grzegorz Janusz wskazuje, że „Unia Europejska (UE), a wcześniej Wspólnota Europejska (WE), nie wprowadziła do tej pory własnego systemu ochrony praw człowieka, a tym samym i ochrony praw mniejszości narodowych. Zasadniczo odnoszono ewentualne zobowiązania państw członkowskich do istniejącego i efektywnego systemu ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy [...] W systemie prawnym i instytucjonalnym UE nie wykształcił się także system bezpośredniej ochrony osób należących do mniejszości, a kwestie te odnoszone były do ochrony praw człowieka (praw podstawowych) lub kwestii dyskryminacji, rasizmu, ksenofobii”³¹. Zdaniem tego autora „w UE dopiero tworzy się system ochrony praw człowieka, a w jego ramach dość słaby system ochrony praw mniejszości narodowych”³². Niemniej jednak niezależnie od oceny istniejących mechanizmów, UE zmierza w kierunku umocnienia praw fundamentalnych w swoim porządku prawnym.

³⁰ www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0350+0+DOC+XML+V0//PL, [9.04.2014].

³¹ G. Janusz, *Ochrona praw*, op. cit., s. 481.

³² *Ibidem*, s. 506.

Sytuacja mniejszości polskiej na Litwie wobec europejskich, w tym unijnych standardów ochrony praw językowych mniejszości

Sytuacja prawna w zakresie ochrony mniejszości narodowych na Litwie po przystąpieniu do UE nie tylko nie uległa poprawie, lecz pogorszyła się. Wystarczy w tym miejscu zauważyć, że Polacy, jako ludność autochtoniczna, a zarazem pełnoprawni obywatele litewscy i europejscy, są pozbawieni prawa do oficjalnego używania imion i nazwisk w brzmieniu języka ojczystego. Ponadto kwestionuje się ich prawo do posługiwania się językiem mniejszości w życiu publicznym. Nie ma prawnych regulacji umożliwiających używanie dwujęzycznych nazw miejscowości czy ulic oraz języka mniejszości jako lokalnego języka urzędowego. Co więcej, za używanie oznaczeń topograficznych w języku mniejszości wymierzone są sankcje o szeroko rozumianym charakterze represyjnym. Za znamienne i godne podkreślenia jest także to, że na Litwie nie obowiązuje ustawa precyzująca prawa mniejszości narodowych i etnicznych³³.

W ocenie autora artykułu brak realizacji międzynarodowych zobowiązań w zakresie ochrony praw mniejszości narodowych może być uzasadnioną podstawą do stwierdzenia, iż Litwa jako państwo członkowskie UE narusza fundamenty europejskiej integracji.

Dyskryminacja Polaków na Litwie przede wszystkim godzi w zasadę solidarności europejskiej. Całkowity brak uwzględniania przez Litwę polskich oczekiwań jest po prostu lekceważeniem sensu integracji europejskiej. Ponadto obecna sytuacja łamie zakaz dyskryminacji oraz prawa obywateli Unii Europejskiej, zwłaszcza prawa Polaków – obywa-

³³ Szerzej na temat aktualnego stanu ochrony praw fundamentalnych polskiej mniejszości narodowej na Litwie zob. E. Kuzborska, *Sytuacja prawna mniejszości narodowych na Litwie*, Warszawa 2012; K. Drzewicki, *Międzynarodowa ochrona praw językowych mniejszości polskiej na Litwie w odniesieniu do pisowni imion i nazwisk. Wpływ standardów międzynarodowych na rozwój demokracji i ochronę praw człowieka*, t. 3, J. Jaskiernia (red.), Warszawa 2013, s. 366–388; Europejska Fundacja Praw Człowieka, *Raport: Przestrzeganie praw człowieka na Litwie w latach 2012–2013 (Prawa mniejszości narodowych na Litwie)*, *Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy*, 2013, t. 12, s. 146–228; T. Snarski, *Co dalej z ochroną praw mniejszości polskiej na Litwie?*, *Kurier Wileński*, nr 36 (17322), 21.02.2014, s. 1 i 6–7.

teli litewskich i zarazem europejskich – do równego traktowania. Po trzecie, negowanie prawa do używania języka mniejszości w wielu obszarach życia publicznego może zostać uznane jako niweczące prawo obywatela Unii Europejskiej do swobodnego przepływu osób.

Pozbawienie Polaków na Litwie uprawnień językowych uznanych przez europejski system ochrony praw człowieka narusza ludzką godność, prawa obywateli europejskich, unijny zakaz dyskryminacji oraz zasadę poszanowania zróżnicowania kulturowego. Nadto może świadczyć o naruszeniu przez Litwę art. 4 ust. 3 zdanie 3 Traktatu o Unii Europejskiej, polegającym na utrudnianiu przez państwo litewskie osiągnięcia prawnie określonych celów UE. Państwo członkowskie, które swoimi działaniami systematycznie neguje wielokulturowość, nie może być postrzegane jako postępujące zgodnie z celami Unii Europejskiej, do których niewątpliwie należy urzeczywistnienie ochrony praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości, oraz demokratycznego państwa prawa.

W tym kontekście jako szczególnie istotna jawi się rola Parlamentu Europejskiego jako strażnika demokracji oraz obrońcy praw obywateli UE³⁴. Parlament Europejski, jak już wyżej wskazano, w przeszłości wielokrotnie podejmował problematykę praw człowieka, stąd też może i powinien podjąć próbę interwencji w sprawach polskiej mniejszości na Litwie. W ocenie autora problemy tejże mniejszości, jako sprawy obywateli europejskich oraz z zakresu ochrony praw fundamentalnych, pozostają w kompetencji Unii Europejskiej, a zwłaszcza funkcji Parlamentu Europejskiego wobec uzasadnionego zarzutu poważnego naruszenia przez państwo członkowskie nadrzędnych wartości UE. Wyżej wskazane argumenty zostały podniesione w petycji pt. „Prawa językowe Polaków na Litwie” wniesionej przez autora tekstu do Parlamentu Europejskiego w marcu 2011 roku, która otrzymała numer 358/2011 i jest do tej pory rozpatrywana przez Parlament Europejski³⁵. Dopiero 17

³⁴ Zob. Centralne miejsce Parlamentu Europejskiego w walce o wartości europejskie, oficjalna broszura informacyjna Parlamentu Europejskiego wydana przez Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2008, wydrukowano w Belgii, polska wersja ISBN 978-92-823-2496-7.

³⁵ Na temat petycji 358/2011 w sprawie praw językowych Polaków na Litwie i roli Parlamentu Europejskiego w zakresie ochrony praw mniejszości polskiej na Litwie zob. M. Rajkowski, Prawa językowe w Republice Litwy wobec praw mniejszości w

grudnia 2013 roku, na skutek wyżej wskazanej petycji, Przewodnicząca Komisji Petycji PE Erminia Mazzoni skierowała do rządu litewskiego oficjalny list z prośbą o ustosunkowanie się do aktualnej sytuacji polskiej mniejszości na Litwie³⁶. List pozostał do chwili obecnej bez odpowiedzi.

Jakkolwiek za satysfakcjonujące należy uznać podjęcie działań przez Komisję Petycji PE w sprawie ochrony praw Polaków na Litwie, to jednak w świetle ogólnych zasad Unii Europejskiej wydaje się w pełni uzasadnione poddanie w wątpliwość, czy UE robi wszystko, co w jej mocy, by rzeczywiście zagwarantować ochronę praw fundamentalnych jej obywatelom.

Prawa językowe Polaków na Litwie a Unia Europejska – próba podsumowania

Niestety zaobserwować można dysonans pomiędzy działaniami UE wobec wielokulturowości na poziomie ogólnych regulacji normatywnych oraz deklaracji a reakcją instytucji UE na konkretne przypadki wiążące się z brakiem respektowania przez dane państwo członkowskie praw fundamentalnych UE. Wydaje się, że UE wyraźnie stoi na rozdrożu pomiędzy rzeczywistym i konsekwentnym dalszym umacnianiem systemu ochrony praw fundamentalnych, co byłoby naturalną konsekwencją treści art. 2 TUE oraz Karty Praw Podstawowych UE i innych zobowiązań prawnych UE a pasywnością w podejściu do ochrony praw człowieka w przestrzeni Unii Europejskiej przy pomocy środków ochrony tych praw dostępnych powszechnie dla obywateli europejskich. Nie sposób nie zauważyć, iż UE musi tutaj uporać się z naturalnymi ograniczeniami wynikającymi z tradycyjnie rozumianej suwerenności państwowej, niemniej wydaje się, że obywatelom UE nie chodzi o proste, władcze oddziaływanie Unii Europejskiej na państwa członkowskie,

Unii Europejskiej. *Aequitas*. Czasopismo naukowe, nr 1, 2013, s. 61–68; T. T. Koncewicz, T. Snarski, Polska–Litwa: deficyt europejskiej tolerancji, *Rzeczpospolita*, piątek 20.04.2012, s. C8; T. T. Koncewicz, T. Snarski, Europa wartości czy świętego spokoju, w: *Rzeczpospolita*, czwartek 29.11.2012, s. C7; T. T. Koncewicz, T. Snarski, „Petycja litewska”, czyli sprzeciw wobec papierowej Europy, *Rzeczpospolita*, 21.01.2014, s. C7.

³⁶ List z dnia 17.12.2014, nr 321968, sygn. Brussels, MM/jk[1POL-COM-PET] D (2013)62717], niepublikowany.

lecz raczej o umiejętne wykorzystanie struktur europejskiej współpracy na rzecz rozwiązania ich problemów, do czego przecież w istocie swojej UE została w ogóle powołana.

Unia Europejska może i powinna stanowić forum współpracy dla państw członkowskich przy rozwiązywaniu zwłaszcza tych problemów, które przeczą istocie europejskiej integracji, to jest braku poszanowania praw człowieka czy braku współdziałania pomiędzy państwami członkowskimi. W tym kontekście sytuacja polskiej mniejszości na Litwie i zapewnienie jej ochrony praw językowych wymaga pilnego zainteresowania ze strony Unii Europejskiej. Unia Europejska, która szeroko w warstwie deklaratywnej i na poziomie ogólnych regulacji popiera zróżnicowanie kulturowe, ochronę praw osób należących do mniejszości czy wreszcie zasady demokratycznego państwa prawa rozumianego nie jako rządy większości, lecz raczej jako respektowanie praw fundamentalnych każdej jednostki, nie może pozostać obojętna na pogarszanie się sytuacji polskiej mniejszości na Litwie, czyli po prostu regres w stosunku ochrony praw obywateli UE.

Ponadto, niezależnie od wykształcenia się w Unii Europejskiej samodzielnego systemu ochrony praw fundamentalnych, o konieczności ich przestrzegania przez państwa członkowskie przesądza sama istota integracji europejskiej, jej prawnie określone cele, a także wartości, na których opiera się UE. Tym samym, nawet w ramach ograniczonych możliwości władczego oddziaływania na państwa członkowskie w zakresie ochrony praw człowieka przez UE, nie może ona pozostawać obojętna i winna umacniać, chociażby w wymiarze kultury politycznej, znaczenie praw człowieka, w tym będących ich częścią praw mniejszości narodowych i etnicznych.

Podsumowując, można sprecyzować następujące wnioski:

- Uprawnienia mniejszości narodowych, etnicznych oraz społeczności regionalnych do kultywowania, w tym nauki języka mniejszości, są obszernie i precyzyjnie określone zarówno w prawie międzynarodowym publicznym (zwłaszcza w aktach normatywnych przyjętych w ramach współpracy w Radzie Europy), jak i w coraz szerszym zakresie przenikają prawo Unii Europejskiej związane z ochroną praw fundamentalnych obywateli Unii Europejskiej.

- Prawa fundamentalne i ich ochrona stanowią coraz bardziej istotny zakres systemu prawnego Unii Europejskiej. Wraz z rozwojem praw człowieka coraz większego znaczenia w kontekście ochrony praw osób należących do mniejszości nabiera również pojęcie wielokulturowości traktowanej nie tylko jako idea polityczna, lecz jako konkretna idea prawna. Powyższe znajduje także odzwierciedlenie w tworzącym się systemie ochrony praw fundamentalnych Unii Europejskiej. Ochrona mniejszości w UE, jako szczegółowa dyrektywa postępowania wynikająca z ogólnej ochrony praw człowieka, wydaje się szczególnie mocno zakorzeniona w prawie pierwotnym, jak i pochodnym Unii Europejskiej. Problemem jest natomiast zdefiniowanie mechanizmów jej zagwarantowania przez państwo członkowskie i stworzenie skutecznych instrumentów prawnych ich ochrony dostępnych dla obywateli UE. Należałoby rozważyć albo umocnienie systemu składania petycji do PE albo wprowadzenie formalnych mechanizmów ochrony praw fundamentalnych.
- Wydaje się, iż ocena stosunku danego państwa członkowskiego UE do problemów związanych z wielokulturowością może być prawnie relewantnym kryterium oceny przestrzegania przez dane państwo członkowskie zobowiązań wynikających z członkostwa w Unii Europejskiej.
- Litwa niestety stała się jedynym państwem w przestrzeni Unii Europejskiej, gdzie prawa mniejszości nie tylko są naruszane (to niestety dzieje się w mniejszym lub większym stopniu w wielu państwach europejskich), ale ponadto stosuje się wycofywanie już wcześniej uznanych praw osób należących do mniejszości – to już niespotykana regresja.
- Litwa, jako państwo członkowskie UE, winna dążyć do zmiany niekorzystnej sytuacji polskiej mniejszości, do czego zobowiązują nie tylko zapisy prawa międzynarodowego publicznego z zakresie ochrony praw mniejszości narodowych, lecz również prawo pierwotne Unii Europejskiej. Obecna sytuacja mniejszości polskiej na Litwie może być zasadnie uznana za sprzeczną ze standardami ochrony praw fundamentalnych w ramach Rady Europy, jak i w ramach porządku prawnego Unii Europejskiej.

- Jako w pełni zasadne należy uznać wezwanie władz litewskich do podjęcia wszelkich niezbędnych działań w celu niezwłocznego wdrożenia praw osób należących do mniejszości narodowych, aby umożliwić im pisownię nazw osobowych w języku mniejszości, pisząc wprost – by Polacy na Litwie mogli w pełni korzystać z prawa do używania języka polskiego jako swojego języka ojczystego, zwłaszcza w zakresie zapisu imion i nazwisk w oficjalnych dokumentach. Tylko takie rozwiązanie, w ocenie sporządzającego niniejsze opracowanie, jest zgodne z Konwencją Ramową o ochronie mniejszości narodowych, ustanawiającą minimalne standardy postępowania państw nią związanych wobec mniejszości narodowych i etnicznych.
- Ważną rolę w działaniach na rzecz poprawy sytuacji polskiej mniejszości na Litwie może odegrać Parlament Europejski, który, odwołując się do swojej politycznej roli, winien zwłaszcza wskazywać na luki w prawodawstwie krajowym w zakresie dotyczącym ochrony polskiej mniejszości jako obywateli Unii Europejskiej.
- Niezależnie od działań bezpośrednio powołujących się na argumentację jurydyczną wydaje się, że rozwój systemu ochrony praw podstawowych w ramach UE powinien przyczynić się do rozwoju „kultury” praw podstawowych w przestrzeni Unii Europejskiej, także w państwach członkowskich. Jak podkreśla F. G. Jacobs: „Karta (KPP – przypis TS) może przyczynić się do mocniejszego akcentowania swobody wyrażania opinii i innych praw podstawowych. W sensie ogólniejszym i niezależnie od wiążących skutków prawnych dla instytucji politycznych, Karta może skłonić osoby odpowiedzialne za administrację i stanowienie praw do przywiązania większej wagi do znaczenia praw jednostki i konieczności ich poszanowania. Może też stanowić ważny komunikat dla społeczeństwa”³⁷. W związku z tym za niezmiernie istotne należy ocenić także pozaprawnicze oddziaływanie rozwoju praw fundamentalnych w ramach Unii Europejskiej, które mo-

³⁷ F. G. Jacobs, Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w: Odpowiedzialność i legitymizacja Unii Europejskiej, A. Arnall, D. Wincott (red.), Warszawa 2007, s. 260–261.

że i powinno przekładać się na wzrost poszanowania przez państwa członkowskie praw mniejszości narodowych i etnicznych, w tym językowych praw mniejszości, będących częścią ogólnie pojętych praw fundamentalnych związanych z wielokulturowością.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, prawo międzynarodowe, wielokulturowość, mniejszość polska na Litwie.

Bibliografia

- Centralne miejsce Parlamentu Europejskiego w walce o wartości europejskie, oficjalna broszura informacyjna Parlamentu Europejskiego wydana przez Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2008, wydrukowano w Belgii, polska wersja ISBN 978-92-823-2496-7.
- Europejska Fundacja Praw Człowieka, Raport: Przestrzeganie praw człowieka na Litwie w latach 2012–2013 (Prawa mniejszości narodowych na Litwie), *Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy*, 2013, t. 12, s. 152–198.
- *Filozofia prawa w pytaniach i odpowiedziach*, K. Zeidler, J. Zajadło (red.), Warszawa, 2014.
- Guild E., *Fundamental Rights and EU Citizenship*, CEPS, *Library and Security in Europe*, July 2010.
- *International Protection of Human Rights: A Textbook*, C. Krause, M. Scheinin (red.), Turku/Abo 2012.
- Janusz G., *Ochrona praw mniejszości narodowych w Europie*, Lublin 2011.
- Jasiński F., *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, Warszawa 2003.
- Koncewicz T. T. *Aksjologia unijnego kodeksu proceduralnego*, Warszawa 2010.
- Koncewicz T. T., Snarski T., Polska–Litwa: deficyt europejskiej tolerancji, w: *Rzeczpospolita*, 20.04.2012.
- Koncewicz T. T., Snarski T., Europa wartości czy świętego spokoju, *Rzeczpospolita*, 29.11.2012.
- Koncewicz T. T., Snarski T., „Petycja litewska”, czyli sprzeciw wobec papierowej Europy, w: *Rzeczpospolita*, wtorek 21.01.2014, s. C7.
- Kowalik-Bańczyk K., *Problematyka ochrony praw podstawowych w unijnych postępowaniach w sprawach z zakresu ochrony konkurencji*, Warszawa 2001.
- *Minority Rights in Europe. European Minorities and Languages*, S. Trifunovska, F. de Varennes, Haga 2001.
- Kuzborska E., *Sytuacja prawna mniejszości narodowych na Litwie*, Warszawa 2012.
- *Ochrona praw jednostki*, Z. Brodecki (red.), Warszawa, 2004.

- *Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej*, J. Barcz (red.), Warszawa 2008.
- *Odpowiedzialność i legitymizacja Unii Europejskiej*, A. Arnulf, D. Wincott (red.), Warszawa 2007.
- Osiatyński W., *Prawa człowieka i ich granice*, Kraków 2011.
- *Prawa mniejszości narodowych*, T. Gardocka, J. Sobczak (red.), Toruń 2010.
- Rajkowski M., Prawa językowe w Republice Litwy wobec praw mniejszości w Unii Europejskiej, *Aequitas. Czasopismo naukowe*, nr 1, 2013.
- Ruskowski J., Parlament Europejski. Dynamika instytucjonalna i kompetencyjna, Szczecin 2010.
- Skomerska-Muchowska I., A. Wyrozumka, *Obywatel Unii*, t. VI, Wydanie 1, Warszawa 2010.
- Snarski T., Co dalej z ochroną praw mniejszości polskiej na Litwie?, *Kurier Wileński*, nr 36 (17322), 21.02.2014.
- Sozański J., Ogólne zasady prawa a wartości Unii Europejskiej (po Traktacie Lizbońskim) – studium prawoporównawcze, Toruń 2012.
- Sozański J., *Prawa człowieka w Unii Europejskiej (po Traktacie Lizbońskim)*, Warszawa–Poznań 2010.
- Szabo I., *Cultural rights*, Budapeszt 1974.
- Szmidt D. T., A. Mejnartowicz, Europejska wielokulturowość i wielojęzyczność, *Investigationes Linguisticae*, Vol. XVIII, 2009.
- Unia Europejska po Traktacie z Lizbony. Pierwsze doświadczenia i nowe wyzwania, P. Tosiek (red.), Lublin 2012.
- Wpływ standardów międzynarodowych na rozwój demokracji i ochronę praw człowieka, Tom. 3, J. Jaskiernia (red.), Warszawa 2013.
- Wróbel A., *Karta Praw Podstawowych, Komentarz*, Warszawa 2013.

European Union towards multiculturalism and the protection of language rights of Poles in Lithuania

Summary

The article attempts to derive rules for the protection of multiculturalism by the European Union and its' member states in the wider context of the protection of fundamental rights in the European Union. The paper shows the legal and ideological basis of multiculturalism according to the European Union law and highlights the special role of the European Parliament for the protection of rights of citizens of the European Union.

The author draws attention to the gap between the general standards set by the European Union in the field of human rights protection and the individual actions of the European Union to the problems of the Polish minority in Lithuania that should guarantee the linguistic rights, that is, among others, for example right to the official spelling of names in native language or the use of bilingual topographical signs.

Linguistic rights are extremely important for the preservation of the cultural identity of persons belonging to minorities. Each EU member state cannot deny the protection of fundamental rights, including linguistic rights of persons belonging to minorities, in its' domestic legal order.

In conclusions the article evaluates the behaviour of Lithuania as a member State of the EU in the field of human rights. The article points out the obligation for the EU to get adequate action to protect the fundamental rights of the Polish minority in Lithuania.

Keywords: European Union, international law, multiculturalism, Polish minority in Lithuania.